

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

RAPPORT UV ÖST 2004:1

ARKEOLOGISK FÖRUNTERSÖKNING

Boplatslämningar väster om Lilla Ullevi bytomt

Kvarteret Glaskulan, Linköpings stad och kommun

Östergötland

Dnr:422-1564-2003

Simon Rudh

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV Öst

Roxengatan 7, 582 73 Linköping

Tel. 013-24 47 00

Fax 013-10 13 24

uvost@raa.se

www.raa.se

Text Simon Rudh

Grafik Lars Östlin

Utskrift UV Öst, Linköping, 2004

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L 1999/3

© 2004 Riksantikvarieämbetet

Rapport UV Öst 2004:1

ISSN 1404-0875

Innehåll

Inledning 6

Topografi och fornlämningsbild 6

Metod 6

Resultat 7

Sammanfattning 7

Referenser 8

Administrativa uppgifter 8

Bilagor

Bilaga 1. Anläggningslista 10

Bilaga 2. Fyndlista 12

Bilaga 3. Resultat av ^{14}C dateringar 13

Fig. 1. Översiktskarta över Linköping med förundersökningsområdet markerat.

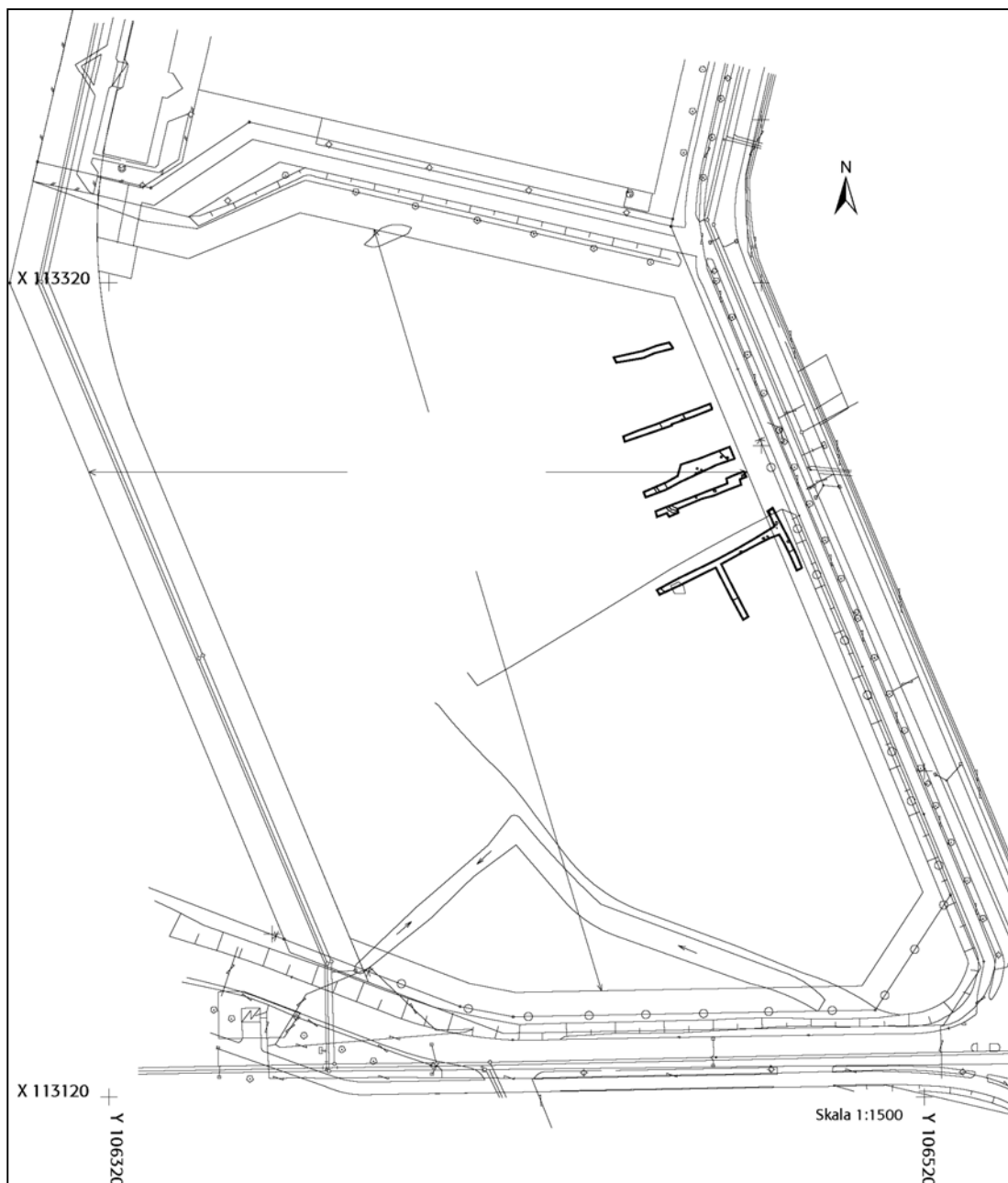

Fig. 2. Den del av kv. Glaskulan som berördes av undersökningen samt förundersökningens schakt.

Boplatslämningar väster om Lilla Ullevi bytomt

Med anledning av planer på byggande av ett storbutikscentrum inom kvarteret Glaskulan i Linköping utförde Riksantikvarieämbetet RAA UV Öst en arkeologisk förundersökning av aktuellt område. Boplatslämningar och kulturlager påträffades och undersöktes.

Inledning

Riksantikvarieämbetet Uv Öst genomförde under de tre första dagarna i September 2003 en arkeologisk förundersökning i kvarteret Glaskulan i Tornby, Linköping stad och kommun. Detta med anledning av att AxFast AB planerar att bebygga området med ett storbutikscentrum.

Under 2002 genomfördes en arkeologisk utredning av området som skall exploateras och det konstaterades att en fornlämning fanns i dess östra delar (Nielsen, A.L. 2002). Förundersökningens syfte var att bedöma denna fornlämnings karaktär och ålder.

Det arkeologiska fältarbetet utfördes av Simon Rudh och Pär Karlsson. Grävmaskinist var Niklas Klockner från Ögräf. Rapporten sammanställdes av Simon Rudh.

Topografi och fornlämningsbild

Kvarteret Glaskulan ligger i ett mycket fornlämningstätt område i Linköpings norra utkant. Arkeologiska undersökningar har visat att Tornby och området kring Stora- och Lilla Ullevi har haft en omfattande bebyggelse under järnåldern. Något som tyder på att en stor befolkning bott i området. Platsens betydelse under denna tid understryks också av det teofora platsnamnet Ullevi (Kaliff, A. 1999).

Byn Lilla Ullevi har också funnits under medeltid och fram till modern tid. Under 1900 talet har området bytt karaktär på ett omvälvande sätt. Från att ha varit fullåkersbygd till att idag vara nästan helt täckt av stormarknader och industrier.

Undersökningsområdet ligger mellan en bo- och verkstadsplats som undersöktes 1990 och Lilla Ullevi bytomt, som till stor del undersöktes 1988-89. Bo- och verkstadsplatsen daterades till äldre järnålder och bytomten till vikingatid/tidig medeltid.

Det nu aktuella undersökningsområdet sluttar svagt åt väster, undergrunden utgörs av lera. I områdets sydvästra del finns ett litet impediment.

Metod

Under förundersökningen togs fem schakt upp inom ett område precis väster om Bonnorpsgatan. Avsikten var att närmare undersöka den fornlämning som hade konstaterats inom området under utredningen. I fyra av de fem schakten påträffades fornlämningar och schakten grävdes på sådant sätt att fornlämningarnas karaktär och utbredning kunde konstateras. För att kunna datera fornlämningen togs två kolprover.

Resultat

Anläggningar

Anläggningarna som framkom var av typer som vanligen brukar förknippas med förhistoriska boplatser. Det rörde sig om stolphål, härdar, en kokgrop och en ugn. De var koncentrerade upp mot Bonnorspgatan. I undersökningsområdets västra del saknades bevarade lämningar helt. Anläggningarna beskrivs närmare i bilaga 1.

Kulturlager.

Ett kulturlager som var känt från utredningen undersöktes närmare. Förundersökningen gav vid handen att det sannolikt rör sig om en förhistorisk odlingsyta. Lagret beskrivs närmare i bilaga 1.

Dateringar

Under undersökningen togs två kolprover, i A766 och A875 (se fig. 3). Dessa analyserades av Göran Possnert vid Uppsala Universitet. A766, som är en härd, daterades till 895 eKr. Denna datering överensstämmer väl med det material som är känt från tidigare utgrävningar i närområdet.

Den daterbara keramiken från undersökningen var från vikingatid/tidig medeltid.

A875, som är en kokgrop, daterades till 220 fKr. Det är vanligt med lämningar från äldre järnålder i området. Ett exempel är en utgrävning som utfördes av UV Öst 1990 längre västerut i kvarteret Glaskulan. Där påträffades en boplatz med spår av omfattande smidesverksamhet från äldre järnålder (Nielsen, A.L. 1999).

Dessa två kolprover är de enda som analyserats från hela fornlämningen, inräknat utgrävningen 1989-90. En slutundersökning på platsen skulle kunna ge möjligheter att ta fler, och att sätta in dessa prover i ett större sammanhang.

Sammanfattning

De lämningar som påträffades är med största sannolikhet utkanten av den boplatz som grävdes ut av RAÅ UV Öst 1988-89. Ett av de två keramikfragment som hittades kan dateras till samma tid som denna boplatz, yngre järnålder/äldre medeltid.

Ett av de kolprover som analyserades kom dock att visa på aktivitet också under äldre järnålder. Det kan röra sig om en äldre fas i boplatsens historia eller om en perifer lämning från någon av de kända äldre järnålderslokalerna i området.

Det material som kom fram vid denna förundersökning räcker dock inte för att besvara frågan om hur mycket aktivitet, eller i vilken form, som förekommit på platsen under denna tid.

Fornlämningen som påträffades utgör en intressant pusselbit i kunskapen om bebyggelseutvecklingen i området norr om Linköping, i synnerhet för Tornbyområdet och Lilla Ullevi. En slutundersökning skulle komma att komplettera de kunskaper som redan finns om området och ge en mer sammanhängande bild av detta områdes förhistoria.

Referenser

Kaliff, A. 1999. Arkeologi i Östergötland, Scener ur ett landskaps förhistoria. Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala universitet. Uppsala 1999.

Nielsen, A-L. 1999. Smide på en östgötsk gård från romersk järnålder. Rapport UV Öst 1999:2

Nielsen, A-L. 2002. Boplatslämningar vid Lilla Ullevi bytomt. Rapport UV Öst 2002:45

Wickman-Nydolf, G. 1996. Lilla Ullevi. Rapport UV Öst 1996:55

Administrativa uppgifter

Riksantikvarieämbetets dnr: 422-1564-2003

Länsstyrelsens dnr och datum för beslutet: 431-6869-03, 2003-07-24

Projektnummer: 1520502.

Undersökningstid: 1-3 September.

Projektgrupp: Simon Rudh och Pär Karlsson.

Exploateringsyta: 1500 m²/löpmeter.

Undersökt yta: 256 m²/löpmeter.

Läge: Ekonomiska kartan, blad 85 5h, x 6478815 y 1487890.

Koordinatsystem: Linköpings Kommunala.

Höjdsystem: RH00.

Fynd: Fnr 1-2, Förvaras för närvarande på UV Öst.

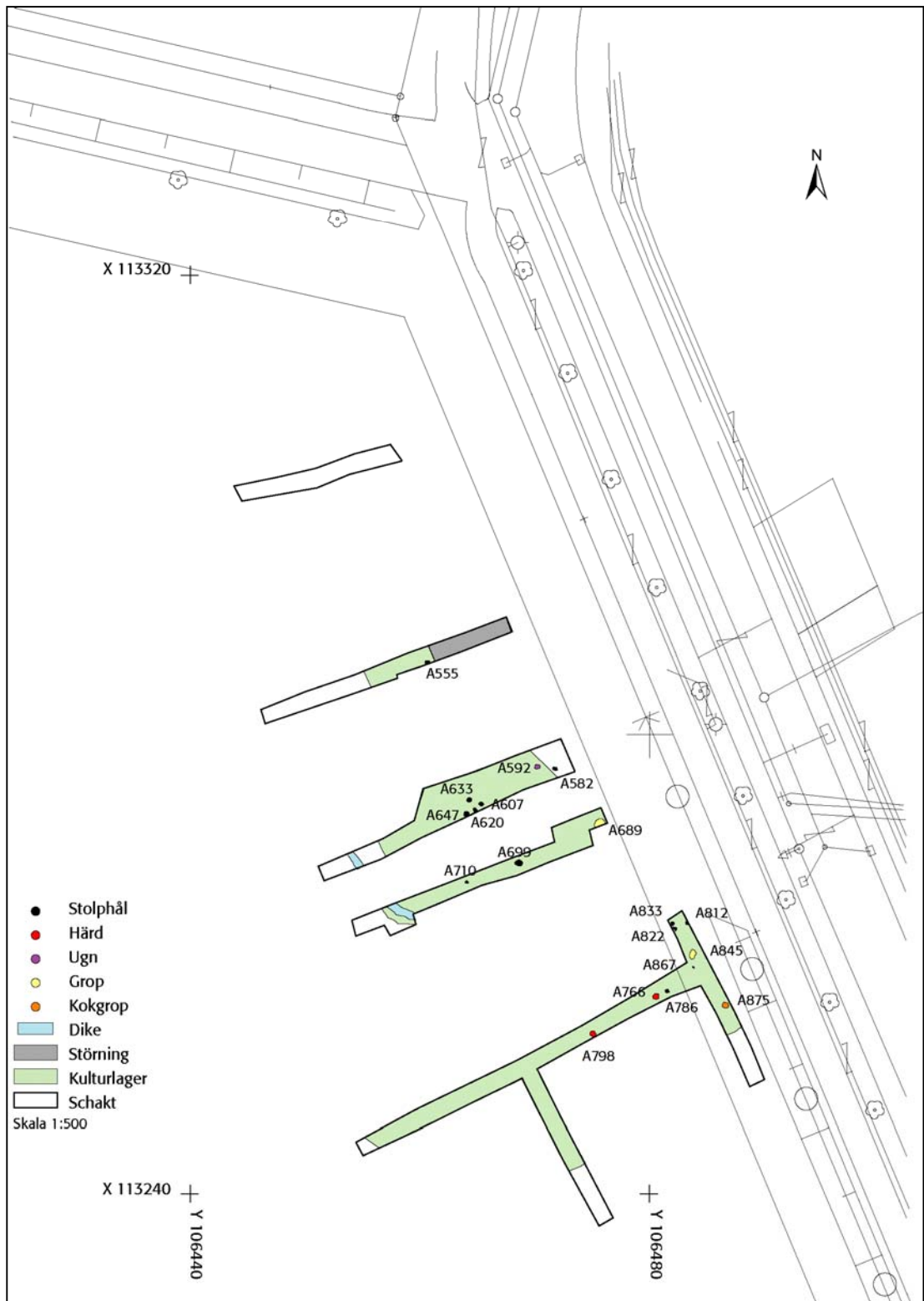

Fig. 3. Fornlämningens utseende i detalj. Anläggningarna beskrivs närmare i bilaga 1.

Bilagor

Bilaga 1. Anläggningslista

A555

Stolphål, 0,45m stort. Fyllningen bestod av mörkbrun humös mylla.

A576

Störning, rasmassor med tegel, glas och cementputs. Troligen resterna av ett hus från nyare tid.

A582

Stolphål, 0,45m stort. Något ovalt i formen och huvudsakligen fyllt med sten.

A592

Ugn, 0,5m i diameter. Består i ytan av skärvsten och längre ner kol, sot och ett lager med bränd lera. Anläggningen grävdes ut under utredningen (Nielsen, A.L. 2002).

A607

Stolphål, 0,4m i diameter. Ytan är täckt av skärvig sten. Fyllningen består av lerblandad gråbrun mylla.

A620

Stolphål, 0,4m i diameter. Ytan är täckt av skärvig sten. Fyllningen består av lerblandad gråbrun mylla.

A633

Stolphål, 0,4m i diameter. Ytan är täckt av skärvig sten. Fyllningen består av lerblandad gråbrun mylla.

A647

Stolphål, 0,5m i diameter. Ytan är täckt av skärvig sten. Fyllningen består av lerblandad gråbrun mylla. Stolphålet grävdes ut och visade sig vara helt fyllt med skärvig sten. Det var 0,5m djupt och hade en plan botten.

A661

Dike, stenfyllt. 0,8m brett, nedgrävt 0,3m ner i undergrunden. Fyllt av sten varav de flesta är knytnävsstora, enstaka stenar är dock upp till 0,3m stora. Detta är troligen samma dike som A722.

A689

Grop, 0,6m i diameter. Fyllningen består av brun lerblandad mylla med enstaka kolstänk. Hela gropens yta är täckt av skärvig sten, upp till 0,1m stora.

A699

Stolphål, ovalt i formen och 0,7m stort. Enstaka rundade stenar i ytan. Fyllningen består av gråbrun lerig mylla.

A710

Stolphål, 0,3m i diameter och med rund form. En plan sten i hålet utgör troligen en enklare stenskonig. Fyllningen består av gråbrun lera som endast marginellt skiljer sig från den omkringliggande undergrunden. Anläggningen grävdes ut och profil ritades.

A722

Dike, stenfyllt. 0,8m brett, nedgrävt 0,3m ner i undergrunden. Fyllt av sten varav de flesta är knytnävsstora, enstaka stenar är dock upp till 0,3m stora. Detta är troligen samma dike som A661.

A766

Härd, 0,55m i diameter. Rund till formen. Fyllt i ytan med skärvig sten som är upp till 0,1m stora. Fyllningen består av svart sotig melerad lera och skärvsten. Anläggningen grävdes och kolprov togs i den (prov nr 4).

A786

Stolphål, runt i formen. 0,3m i diameter. Fyllningen består av lerig mörkbrun mylla.

A798

Härd, 0,6m i diameter. Rund form. Enstaka skärvstenar, upp till 0,2m stora i ytan. Fyllningen består av mörkbrun fet mylla med kolbitar och stänk av ljus lera. Alla stenar i anläggningen var ej skärviga.

A812

Stolphål, 0,35m i diameter. Fyllningen består av grå humös mylla. Stolphålet är helt fyllt av skärvsten som är upp till 0,15m stor.

A822

Stolphål, 0,4m i diameter. Fyllningen består av grå humös mylla. Stolphålet är helt fyllt av skärvsten som är upp till 0,15m stor.

A833

Stolphål, 0,4m i diameter. Fyllningen består av grå humös mylla. Stolphålet är helt fyllt av skärvsten som är upp till 0,15m stor.

A845

Grop med oregelbunden form, 0,8x0,4m stor. Fyllningen består av mörkbrun mylla med inslag av kol, bränd lera och enstaka stenar.

A867

Stolphål, 0,2m i diameter. Fyllningen består av mörkbrun mylla med enstaka kol och brända lerbitar.

A875

Kokgrop, rund form. 0,5m i diameter. Täckt av skärvsten i ytan, stenarna är upp till 0,1m stora. Fyllningen består av sotig lera med kolstänk. Anläggningen grävdes ut och kolprov togs (prov nr 3).

A922

I fyra av de fem schakten påträffades ett kulturlager som består av ljusbrun lera och mjäla. Tjockleken varierar något men det är som tjockast 0,15m. Lagret innehåller kol, bränd lera och enstaka skärvstenar.

Kolbitarna i lagret är små, som mest några millimeter stora och ofta rundnötta. De förekommer jämnt fördelade i lagret. Den brända leran är mycket fragmenterad, den största

påträffade biten var 5mm stor. Den är också mycket rundnött, oftast är fragmenten nästan helt runda. Lagret är som tjockast och mest tydligt i de södra delarna. Kol, bränd lera och skärvsten förekommer också rikligast i denna del.

Detta lager är med största sannolikhet en förhistorisk odlingsyta. Kolet och den brända leran utgör då resterna av kulturlager från en boplats. Lagret är dock så omrört och fynden i det så fragmenterade att de vetenskapliga möjligheterna bedöms vara begränsade.

Värt att notera är dock att nästan samtliga påträffade anläggningar är grävda igenom detta kulturlager, vilket kan ge det en indirekt datering.

Kulturlagret hade en utbredning som liknade den anläggningarna hade. Något tydligt geografiskt samband kunde dock inte konstateras.

Bilaga 2. Fyndlista

Nr

1. Mynningsfragment av öppen skål i yngre rödgods. Dekorerad med gula prickar. Dateras till 16-1700tal.
2. Mynningsfragment av förhistorisk keramik, A-gods, Dateras till vikingatid/medeltid.

Bilaga 3 Resultat av ¹⁴C dateringar

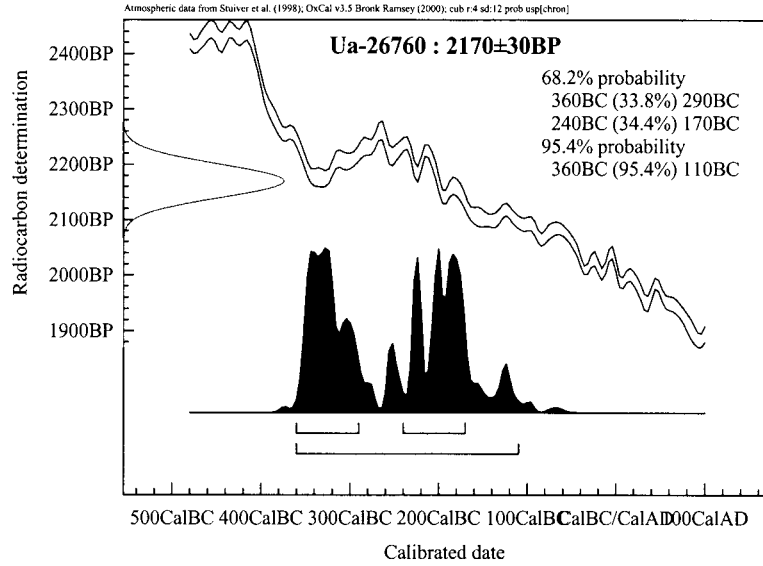

Fig. 4. ¹⁴C från A875

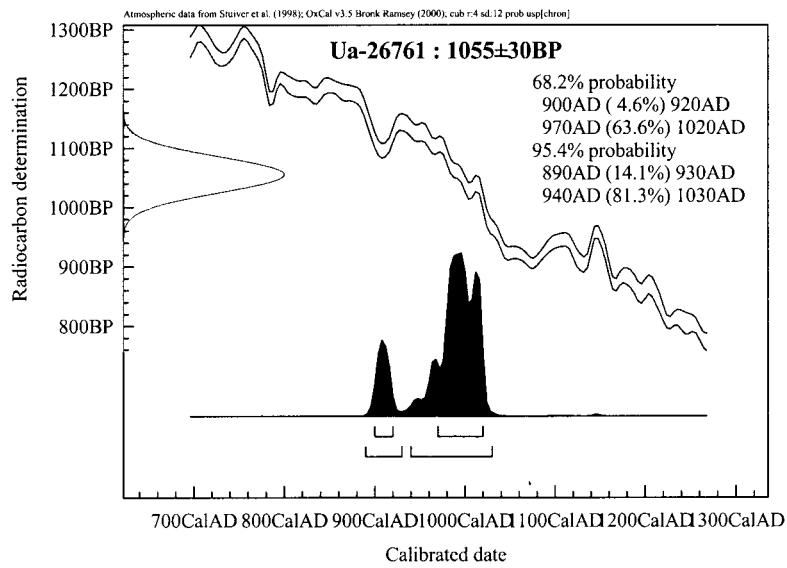

Fig. 5. ¹⁴C från A766.